

Yabancılara Türkçe öğretiminde edebî türlerin etkisi

Kara A.

Минский государственный лингвистический университет,
Республика Беларусь

Giriş

Edebî türler; sanatçıların duygu, düşünce ve hayallerini güzel ve etkili biçimde anlatmasıyla oluşan şiir, masal, destan, hikâye, efsane, fıkra, roman, hatıra, gezi yazısı, mektup, eleştiri, sohbet, makale, deneme, tiyatro, ortaoyunu gibi okuyucuyu aydınlatmak, düşündürmek, günlük hayatın gerçeklerini, tarihi olayları, felsefî düşünceleri ve bilimsel gerçekleri anlatan ve aynı zamanda zevk veren metinlerdir. Masallar, hikâyeler, efsaneler, fıkralar gibi hikâye edici edebî türler Türkçe öğretiminde temel dil becerilerinin geliştirilmesinde etkili materyallerdir. Bunlar öğrencinin okuma becerisini geliştirmesine, kelime hazinesini genişletmesine, dil bilgisi kurallarını kavramasına katkı sağlar. Öğrenciler dinleme becerisini geliştirmek için de sesli masallar ve sesli hikâyelerden faydalanabilirler. Özellikle masal, hikâye, fıkra edebî türler pek çok dil yapısını ve kalıp ifadelerine ve Türk kültürüne ait pek çok değere ve kültür unsuruna yer verirler. Yabancı öğrenciler, böylece dil bilgisi yapılarını, kalıp ifadeleri, Türk kültürünün temel değerlerini, gelenek ve göreneklerini öğrenme fırsatı bulurlar.

Yöntem

Edebî türlerin Türkçe öğretiminde materyal olarak kullanımının öğrencilerin dilsel becerilerine etki durumunu ve onların edebî türlere ilgisini ortaya koymak amacıyla Minsk Devlet Dilbilim Üniversitesi Tercümanlık Fakültesinde 4. sınıfta okuyan ve Türkçeyi birinci yabancı dil olarak öğrenen 17 öğrenciye nitel araştırma kapsamında görüşme yöntemi uygulanarak açık uçlu 4 soru yöneltilmiştir. Görüşme yöntemiyle öğrencilerden elde edilen verilere ek olarak öğretmen görüşüne de başvurulmuştur.

Bulgular

Öğrencilerin Türkçe öğrenirken hangi edebî türe veya türlere daha çok ilgi duyduklarını ve bunlara ilgi duyma sebeplerini, ilgi duymadıkları türlere ise nasıl motive olabileceklerini ortaya koymak üzere yüz yüze görüşme yapılarak aşağıdaki şu sorular öğrencilere yöneltildi:

1. Türk edebiyatında en çok ilginizi çeken edebî tür veya türler hangisidir? Neden?
2. Türk edebiyatında okumak istediğiniz halde okuyamadığınız bir edebî tür var mı? Bu türü okuyamama sebebiniz nedir?
3. Derste okuduğunuz edebî metinlerden ismini hatırladığınız var mı? Eğer varsa bunların adını söyleyip konusunu özetler misiniz?
4. Bireysel olarak Türkçenizi geliştirmek için okuduğunuz bir edebî metin türü var mı? Türkçenizi geliştirmek için dersler dışında hangi materyallerden faydalanıyorsunuz?

Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplar şöyledir:

1. Öğrencilerin hepsi edebî türlerden en çok şiir ve fıkra okumaktan zevk almaktadırlar. Onlar manzum hikâye ve fıkralar kısa olduğu için bunları okuma ve anlamamanın kolay olduğunu düşünmektedirler. Birkaç yıl önce ezberlemiş oldukları şiirlerin aradan zaman geçmesine rağmen birkaç kıtasını veya tamamını okuyabilmektedirler. Bazı hikâyeleri okumaktan zevk almamaktadırlar. Çünkü bu hikâyelerin çoğunun modası geçmiştir. Eski hikâyelerde anlatılan kadın erkek ilişkileri, evlilikler, köy hayatı onlara ilgi çekici gelmemektedir. Hikâyelerin çoğu çok uzun olduğundan dikkatleri dağılmakta ve sıkılmaktadırlar. Yabancı bir dilde uzun bir metni okumak veya dinlemek çok sıkıcı ve yorucudur. Ancak anlaşılır ve güncelliğini koruyan klasik hikâyeleri okumaktan zevk almaktadırlar.

2. Roman okumak oldukça meşakkatlidir hatta bazıları Türk edebiyatından birkaç romanı Rusçasından okumuş ve beğenmiştir. Ancak Türkçe bir romanı okumak onların çok zamanını alacaktır. Ayrıca roman türü genellikle karmaşık cümle yapılarına sahiptir ve pek çok bölümden meydana geldiği için anlamakta zorlanmaktadırlar. Roman okurken sık sık sözcüklere bakmak onların okuma zevkini öldürmektedir.

3. Okudukları edebî türlerden şiirlerin ve şarkıların isimlerini hatırlarken fıkralardan Nasrettin Hoca'nın "Kazan Doğurdu" ve "Yorgan gitti, kavga bitti" fıkrasını ve sınıfta pek çok hikâye okunmasına rağmen sadece "Gamsız'ın Ölümü" adlı hikâyeyi hatırlamaktadırlar.

4. Edebî eserleri okumak için vakitleri olmadığı için Türkçelerini geliştirmek için kısa videoları ve Türk dizi filmlerini seyretmek hoşlarına gitmektedir, ilgiyle izledikleri halde filmlerdeki bazı diyalogları da anlamamaktadırlar.

Sonuç ve Öneriler

Öğrencilerin edebî türlerin Türkçe öğretiminde kullanılması hakkındaki düşünceleri birbirleriyle paralellik göstermektedir. Öğretmen öğrencilerin edebî türlerle ilgili düşüncelerinin ders içi etkinliklerdeki gözlemleri ile uyumlu olduğunu teyit etmektedir. Örneğin, bir hikâye derste işlenirken öğretmen hikâyeyi sadeleştirmediği ve açıklamalar yapmadığı takdirde öğrenciler zorlanmakta ve dersten sıkılmaktadırlar. Öğrenciler fıkra, manzum hikâye, şiir gibi edebî türlere daha çok ilgi göstermektedirler. Fıkralar kısa, güldüren bir edebî tür olduğu için bu türü anlamak ve anlatmak kolaydır. Şiir türü ise ahenkli bir yapıya sahip olduğundan zevkle ezberlenmektedir. Şiirin konuşma beceresine katkısı vardır, öğrencilerin kendilerine güvenmelerini sağlamaktadır ancak şiiri anlamak diğer edebî eserleri anlamaktan zordur ve şiirleri anlamakta güçlük çekmektedirler. Öğrenciler roman, hikâye ve masal gibi uzun edebî türleri okumaya isteksizdirler. Bunun birkaç sebebi vardır. Birinci sebebi, bu eserlerden bazılarının anlamamanın zor olmasıdır. Klasik edebiyat ürünleri genellikle öğrencilerin alıştığı günlük dilden çok farklı süslü bir üslupla yazılmaktadırlar. Bu, öğrencilerin olay örgüsünü takip etmelerini ve konunun ayrıntılarını anlamalarını zorlaştırmaktadır. Bu durum öğrencilerde hayal kırıklığına ve motivasyon eksikliğine yol açmaktadır. Öğrencilerin edebî türlerden kaçınmasının ikinci sebebi uzun edebî türlerin sıkıcı olmalarıdır. Bunlar genellikle modern öğrencilerin ilgi alanlarına uygun olmayan, artık güncelliğini yitirmiş tarihi olayları veya sosyal sorunları konu almaktadırlar. Örneğin; Türk edebiyatı dersinde okunan

Muzaffer İzgü'ye ait “Devlet Adamına Öğütler” ve Ömer Seyfettin'in “Cabi Efendi” adlı hikâyeler sade ve kısa olmasına rağmen öğrencilerin ilgisini çekmemiştir. Çünkü bu metinlerde geçen kültür unsurları öğrencilere yabancı gelmektedir. Ancak “Gamsız'ın Ölümü” isimli hikâye evrensel bir değer olan hayvan sevgisini işlediği ve öğrencilerde acıma duygusunu harekete geçirdiği için merakla dinlemişlerdir. Bazı hikâyeler onların dikkatini çekmese de kelime öğretimi için en uygun tür hikâyedir. Elbette öğrenci kitlesinin kültürüne uygun konuları ihtiva eden hikâyeleri seçmek daha isabetli olacaktır. Üçüncü sebebi, öğrencilerin teknoloji bağımlılığıdır, öğrenciler erken yaşlardan itibaren teknolojiyle iç içe olduklarından kelimelere telefonlarından bakmakta ve bunları çabucak unutmaktadır. Bu durum, düşüncelerini ve hayal güçlerini kullanmalarını zorlaştırmaktadır. Karmaşık bir cümlenin üzerinde uzun uzun düşünmek istememekte bir metni anlamak için dijital çeviricileri kullanmaktadır ve bu çeviriciler hızlı çevirmeye yardımcı olmakla birlikte öğrencilerin kelime dağarcıklarının zenginleşmesine engel olmaktadır. Dijital çeviriciler edebî metinlerde yer alan deyimleri ve kültür unsurlarını eksik veya yanlış çevirmektedirler. Dördüncü sebebi ise yeni kuşağın çoğunun elbette istisnaları vardır, dil öğrenimine ayıracak zamanlarının olmamasıdır. Öğrencilerin yarısı İnternet ortamında farklı işlerde çalışmaktadırlar. Bu yüzden Türkçe öğrenmeye tam olarak motive olamamaktadırlar.

Dil öğretiminde edebî metinlerin kullanılmasını sağlamak ve edebî metinlere öğrencilerin ilgisini artırmak için edebî eserlerde yer alan kültürel öğelerin, dil bilgisi yapılarının, kalıp ifadelerin ve zor kelimelerin görünür olduğu materyaller hazırlamak gerekmektedir. Seçilen metinler Okur'a göre; “Öğrencinin ilgisini çekecek ve ona zevk verecek şekilde olmalıdır.” [1, s.116]. Sadece içerik ve konu olarak değil, görünüm olarak da edebi türler yaşa göre resimlendirilebilir, renklendirilebilir, yazının puntosu büyütülebilir. Öğrencilerin ilgisini hitap edecek anlaşılması kolay, üslubu sade eserler seçilebilir veya edebi eserler sadeleştirilerek anlaşılır hâle getirilebilir. Sadeleştirme yapılırken gramer yapıları, sözcüksel öğeler ve okunabilirliğe; yaş, eğitim ve öğrencinin ilgi alanlarına; bütünü anlaşılır ve basit bir hale getirerek birleştirmek önkoşulunun şart olduğunu söylemiştir [2, s. 65]. Bunun için de öğrencilerin edebî eserleri bir öğretmen eşliğinde okuması gerekmektedir. Öğretmenler karmaşık edebî metinleri öğrencilerin anlayacağı şekilde sadeleştirebilirler. Ders kitaplarındaki edebî türlere ait özgün metinlerin sayısı artırılabilir.

KAYNAKÇA

1. Okur, A. Türkçe Ders Kitabı Çözümlenmeleri/ A. Okur // Türkçe Ders Kitaplarında Metinlerin Türsel Özellikleri / Ed. H. Ülper. – Ankara : Pegem, 2014. – S.116
2. Berardo, S.A. (2006). The use of authentic materials in the teaching of reading/ S.A. Berardo // The Reading Matrix. – 2006. – № 6 (2). – S. 60–66.
3. Aytaş, G. Edebî türlerden yararlanma / G. Aytaş // Milli Eğitim Dergisi. – 2006. – S. 34. – S.169.